

Tripsangrepp

– tidig sådd och kallt väder ökade risken

Dolda skador 2025. I år behövde man gräva upp de små betplantorna för att se om trips hade sugit på hypokotylen.

Tidigt sådda betfält i kombination med kallt, torrt och soligt väder har under 2025 lett till ökade angrepp av åkertrips i betornas tidiga utvecklingsstadier. Tripsen har till en början sugit på den del av hypokotylen som sitter precis under jordytan men senare också uppe på bladen.

Många plantor i hjärtbladsstadiet såg vid första anblick friska ut, men när man grävde upp dem kunde man se skador på hypokotylen, vilket beror på att trips har sugit på växtvävnaden.

Hypokotylen blev i flera fall mörk och trådlik till följd av sekundära angrepp från jordburna svampar. Vid varmt väder

har trips också sugit mer typiskt på bladen. Förekomst av trips ses särskilt när den första delen av växtperioden präglas av svalt, torrt och soligt väder. Under dessa förhållanden gynnas trips samtidigt som betorna växer långsamt.

När vädret skiftar och betorna kommer i gång med tillväxten och utvecklar fyra till sex örtblad är angreppen normalt över.

Bevakning

När bekämpning ska sättas in kan vara svårt att avgöra av flera orsaker. Förekomst av trips i plantorna är svår att upptäcka – de flyger inte, men rör sig snabbt bort när man närmar sig. Därför bör man i stället titta efter symtom på plantorna.

I år har insektsbevakningen visat stor variation i angreppsnivå mellan och inom fält. För att inte hamna på efterkälken har utvecklingen behövt följas noga dag för dag, samtidigt som väderprognosen övervakats.

Symtom på hypokotylen har lett till debatt om huruvida plantorna kommer att överleva eller dö, och om omsådd eventuellt skulle bli nödvändig.

Trots att hypokotylen är mörk och förträngd visar erfarenheten att de flesta plantor överlever. Bekämpning har utförts på flera platser, och vår bedömning i bevakningsfälten är att bekämpningen har minskat antalet trips på betplantorna.

Behandla med insektsmedel
Pyretroiden Mavrik har ett ut-

Betor med skedformade blad. Ofta blir bladen förtjockade och får röda bladkanter. Plantorna får de karakteristiska skedformade bladen och verkar ha hämmad tillväxt och "står och stampar".

ökat godkännande för mindre användning mot trips.

Medlet verkar främst via kontaktverkan, vilket innebär att tripsen måste träffas under behandling. Detta är lättast när solen skiner och tripsen är aktiv på plantorna.

Vi vill uppmana till återhållsamhet med insektsbesprutning, på grund av kostnader och negativ påverkan på nytodjur.

NBR-försök visar att vid milda angrepp ger behandlingen inte säker merskörd. Under år då sådden följs av torrt och svalt väder måste vi vara extra uppmärksamma och undvika att bli överrumplade innan angreppen blir allvarliga.

Bekämpningströskeln är 50 procent plantor med tydliga angrepp, men erfarenheter från bevakningstjänsten tyder på att när vi upplever en kall och solig period under plantornas hjärtbladsstadium och ser flera trips krypa omkring i varje planta, måste angreppen följas noga och behandling övervägas när tydliga symtom börjar visa sig.

Biologi

Vuxna åkertrips är 1–2 mm långa och brun-svarta. Larverna/nymferna liknar de vuxna men är gulvita. De övervintrar i jorden och har hittats på djup ner till 80 cm.

Larverna kommer fram som vuxna i april–maj när jordtemperaturen är fem till åtta plusgrader.

Den första generationen har korta, rudimentära vingar och kan inte flyga. De vuxna tripsen lägger 50–100 ägg på växterna.

I andra generationen utvecklar de vuxna tripsen sina karakteristiska fransade vingar; de kan flyga och sprids lätt med vinden. Den andra generationen har dock ingen betydelse i betor.

Åkertrips kan leva på många olika grödor. Förutom sockerbetor kan nämnas raps och andra korsblommiga arter (vit senap, oljerättika), ärter, lin samt sädesslag och dessutom flera olika ogräsarter.

Under de flesta år orsakar tripsangrepp skador på de gröna växtdelarna ovan jord, vilket leder till deformerade blad.

Resultat från försök

Klassiska NBR-försök visar att vid milda angrepp ger bekämpning inte en säker merskörd. År 2021 såg vi skador på hypokotylen i nordvästra Skåne motsvarande dem vi ser 2025.

I ett fält undersöktes effekten av omsådd. Efter sådd den 2 april visade 80 procent av plantorna allvarliga förträngningar av hypokotylen, följt av utveckling av rotbrand. Trots detta var tillväxten i fältet ganska bra runt den 12 maj, men osäkerheten kring det fortsatta plantbortfallet var stor, och ett område såddes om.

Vid skörden den 8 november visade resultaten tydligt att det i detta fall inte var lönsamt att så om fältet – man hade förlorat cirka tio procent av skörden.

I de åtta rutor som inte såddes om varierade beståndet mellan 55 000 och 88 000 plantor per hektar.

Man kan konstatera att för att en omsådd ska vara lönsam krävs mycket kraftiga angrepp. Beslutet måste också fattas så

Kommer plantan överleva? Trots svart och insnörpt hypocotyl (vänster, 16 april) kunde plantan växa vidare och visade god tillväxt tre veckor senare (höger, 5 maj).

tidigt som möjligt för att inte förlora ytterligare tillväxtpotential.

Det är också tydligt att förvåningsvärt många av de plantor som hade kraftiga insnörningar i hypocotylen trots allt överlevde och växte ifrån skadorna.

Nya insektsbehandlingar

I framtiden riskerar flera insektsmedel att försvinna från marknaden. Därför har man på NBR utvecklat en metod för att inledningsvis testa nya och alternativa medels effekt på trips.

I försöken samlas trips in från ett betfält och överförs till petriskålar, som täcks med finmaskigt insektsnät och därefter besprutas med olika alternativa medel. Levande och döda trips räknas under de följande dagarna.

Några av de alternativa medlen verkar vara mycket effektiva, och de mest lovande kommer att testas i fältförsök 2026. Försöksverksamheten med alternativa medel stöds av danska Miljøstyrelsen.

Test av överlevnad

I flera bevakningsfält har symptom på hypocotylen följts noggrant.

I ett av fälten jämfördes tillväxten hos tio friska plantor och tio plantor med svart hypocotyl.

Plantorna grävdes försiktigt upp och markerades den 16 april (bilden ovan till vänster).

Screening av alternativa medel. I en ny försöksmetod på NBR samlas trips in från betfält och effekten av biologiska och alternativa insektsmedel testas i petriskålar i laboratoriet.

Hypocotylen visade typiska symptom på underjordisk skada orsakad av trips – svarta, trådiga och svaga stjälkar. Samtidigt valdes tio friska plantor ut, som också grävdes upp och markerades.

De markerade plantorna täcktes sedan åter med jord och följdes över tid. Tre veckor senare kunde man konstatera att plantorna fortfarande växte, och att de som tidigare haft svarta stjälkar hade återhämtat sig (bilden ovan till höger).

Vid fältbesök den 5 maj konstaterades att alla tio plantor med svarta stjälkar tre veckor tidigare hade överlevt och växte vidare, men de skadade plantorna var cirka 25 procent mindre i volym jämfört med de oskadade plantorna.

Anne Lisbet Hansen
NBR Nordic Beet Research

Andrius Hansen Kemezys
NBR Nordic Beet Research

Översättning: Louise Holmquist